

УДК 808

Роман СЛОБОДЯН,
головний науковий співробітник
відділу науково-методичного забезпечення
діяльності Вищої ради юстиції
Національної школи суддів України

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СУДДІ

*«Езопа якось запитали, що є найпрекрасніше в світі:
– Мова, – відповів він. – Мовою ми вимовляємо слова
ніжності, вірності, любові, мовою ми проголошуємо мир,
мовою ми вимовляємо слово «свобода»».*

(Із притчі про мудрого Езопа, давньогрецького байкаря) [1]

Мова – це найважливіший засіб людського спілкування та інтелектуального розвитку особистості, а разом з тим визначальна ознака держави, безцінна і невичерпна скарбниця культурного надбання народу. Вона є важливим показником нашої національної ідентичності, була і досі залишається об'єктом державної підтримки та регулювання.

Згідно з Конституцією України як державоутворюючого акта Українського народу державною мовою в Україні є українська мова. Стаття 10 Конституції України гарантує забезпечення державою: всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України; вільного розвитку, використання і захисту російської мови та інших мов національних меншин України; сприяння у вивченні мов міжнародного спілкування; застосування мов в Україні на підставі закону [2].

З огляду на останнє, мовою судочинства і діловодства відповідно до ч. 1 ст. 12 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» є українська мова. Частина 3 тієї ж статті передбачає для суду обов'язок використовувати українську мову для ведення процесу та викладення процесуальних документів. На додаток до зазначеного, ми цілком підтримуємо думку експертів, що Рішення Конституційного Суду від 13 грудня 2011 року № 17-рп/2011 (Суд визнав конституційними положення Закону «Про судоустрій і статус суддів», які допускають використання в судах, поряд з державною, регіональних мов або мов меншин) не є дозволом для здійснення судочинства недержавною мовою [3].

Повертаючись дещо назад, зазначимо, що у 2005 році перед Консультативною радою європейських суддів (далі – КРЄС) було поставлено завдання взяти до уваги Комітету Міністрів Ради Європи Висновок з питання «Правосуддя та суспільство» (далі – Висновок). При підготовці цього Висновку КРЄС також розглянула «Варшавську декларацію», прийняту Третім самітом голів держав та урядів Ради Європи, що був проведений у Варшаві 16–17 травня 2005 року. У Декларації саміт підтвердив відданість «посиленню верховенства права на всьому континенті на основі потенціалу Ради Європи у встановленні стандартів», а голови держав та урядів підкреслили «роль незалежної та ефективної судової влади в державах-членах»[4].

Власне, Висновок КРЄС за номером 7 стосувався: (А) зв'язків судів з громадськістю з особливим наголосом на ролі судів у демократичному суспільстві; (Б) відносин судів з особами, що беруть участь в судовому процесі; (В) відносин судів із засобами масової інформації; (Г) доступності, простоти та зрозумілості мови, яка використовується судом під час судових проваджень та при формулюванні судових рішень. Маючи за мету зупинитися більш детально саме на останньому пункті, формулюємо гіпотезу про існування взаємозв'язку між голосом, брендом і голосом бренду українського суду, яку потрібно перевірити. Виходячи з цього, в межах статті буде розглянуто чотири дедуктивно взаємопов'язаних між собою частини. Для доведення істинності або хибності тої чи іншої тези наводитиметься думка КРЄС з приводу зазначеного.

I. Голос.

«Ну що б, здавалося, слова...

Слова та голос — більш нічого.

А серце б'ється — ожива,

Як їх почує!.. Знать, од бога

І голос той, і ті слова

Ідуть меж люди! ...»

(Т.Г. Шевченко, «Ну що б, здавалося, слова», уривок) [5]

Голос – звуки, які утворюються голосовим апаратом людини і забезпечують спілкування людей та передачу думок звуковим шляхом. Залежно від характеру роботи механізмів голосоутворення та використання, людський голос поділяється на мовлення (розмовний голос), спів та шепіт [6]. Щоразу, коли ми говоримо, наш голос безпосередньо залежить від аудиторії та мети звернення: до кого ми говоримо і чому. Він відрізняється, коли ми говоримо до наших батьків, домашніх тварин, керівника, сторони в залі судового засідання і поза її межами.

Водночас наш голос залежить і від наших цілей. У кабінеті Голови суду, наприклад, голос судді, який бажає відбутися у щорічну відпустку, дуже відрізнятиметься від голосу, яким той же суддя послуговуватиметься просто вітаючись зранку з очільником. Як бачимо, наша аудиторія і мета впливають на наше мовлення, дозволяючи відмежувати голос професії від побутового голосу.

Десь на шляху між навчанням у вузі й опануванням професії кожен з нас формує свій власний голос професії і надалі використовує його протягом життя. Більшість, напевне, вже давно знайомі зі своїм голосом професії. Він особливо помітний, коли несподівано виривається назовні в невідповідному контексті. Скажімо, на дозвіллі у вас запитують про щось, що безпосередньо пов'язане з вашими професійними знаннями. Не помічаючи того, ви вже проводите професійну консультацію. На ділі пробивається голос професії, хоч ви його і не викликали. Усвідомивши це, ми ніяковіємо, адже слова видаються не досить слухними. Друге, що ми помічаємо – замислену, із розгубленим виразом обличчя, людину навпроти, яка геть збита з пантелику, через те, що не зрозуміла й половини від почутого.

Люди пишаються своїм голосом професії, адже це додає їм впевненості: змушує відчувати себе справжніми фахівцями. На наш погляд, причина того, що правники (судді, зокрема) так звично і залюбки використовують свій голос професії криється в тому, що ми хочемо звучати, як справжні професіонали. І це досить зрозуміле й абсолютно переконливе бажання. Але що стосується професійності писемної форми мови, розташовуючи пальці над клавіатурою, інколи трапляється так, що ми забуваємо, наскільки невідповідним може бути голос професії до аудиторії і мети документа. Так, при листуванні переважна більшість правників автоматично застосовує свій голос професії незалежно від того, хто є адресатом листа.

Поміж суддями стиль викладу судового рішення теж різниться: в одних країнах вони пишуть стисло, як от у Франції, де конструкція судового рішення нерідко містить зв'язку *attendu que* («беручи до уваги, що...»); однією реченням *attendu que* висловлюється один з доказів у судовому рішенні [6]), а в інших країнах вдаються до більш розлогого викладу, побоюючись звинувачень на свою адресу на кшталт «суддя не приділив достатньо уваги обставинам справи». На нашу думку, використання другого варіанту

може перенавантажувати мозок читача (слухача), бо якщо текст викликає у останніх зайві запитання, вони змушені їх утримувати в своїй пам'яті. Проте як доводить незаперечна істина: людська пам'ять поступається обсягу пам'яті комп'ютера.

«57. КРЕС відзначає, що в деяких європейських країнах судді вважають, що дуже стислі рішення суду посилюють його авторитет; у деяких інших країнах судді відчують, що їхнім обов'язком є, або вони насправді зобов'язані за законом, чи в силу існуючої практики, надавати широкі письмові роз'яснення усіх аспектів своїх рішень»[4].

Виникає питання: як писати, щоб вимогливий громадянин повірив професійності судді? На нашу думку, треба відповісти ще на одне запитання: чи ми вважаємо, що писати формально і традиційно є рівнозначним професійності?

Мусимо Вас розчарувати, але формально плюс традиційно не дорівнює професійно. Це радше дорівнює зарозуміло і застаріло. Таке письмове мовлення зазвичай досить складне, громіздке, обтяжливе та безособове, і, на наш погляд, є незбутнім анахронізмом із кам'яного віку. Можна написати теплий лист (документ), а разом з тим суспільний і зрозумілий, грамотний та доброзичливий, і при цьому він й досі буде цілком професійним.

Аналогічно й суддівська мова: для зрозумілості письмових обґрунтувань всіма громадянами, судові рішення повинні писатися якомога простішою, дохідливою мовою; а для виразності звучання її голосу необхідно використовувати логічні і психологічні паузи, тому що в дійсності без перших мовлення є безграмотне, а без других – неживе. Вияв тенденції до мовної економії, а також прагнення автора до зрозумілості викладу своїх суджень як при написанні тексту судового рішення, так і під час його проголошення в судовому засіданні, привертає увагу читача (слухача), робить правосуддя доступнішим і сприяє підвищенню авторитету судової влади.

Кинувши промінь світла на питання голосу, давайте тепер поміркуємо на тему бренду.

II. Бренд.

У наш час комунікацій реноме установи виражається через чітко окреслений бренд. Суд як установа теж є брендом.

Можливо, найкращий спосіб, аби зрозуміти концепцію бренду – це уявити, як хтось пропонує вам обрати автівку з-поміж трьох провідних моделей різних виробників. Річ у тім, що транспортний засіб необхідно вибрати виключно на основі його характеристик і технічних специфікацій, не маючи можливості побачити на власні очі. Безперечно, ви мали б клопіт з вибором, доки б ми вас не сповістили, що модель А була ЗАЗ, модель Б була Шкода, а модель В, для прикладу, Опель. Вже лишень з цієї інформації, більшість з нас обрали б одну з автівок одразу – кого хвилює зчеплення з дорогою, крутний момент, приріст потужності, підвіска, вага машини та

інші вражаючі показники? Якими б критеріями ми не керувалися при виборі, але як тільки ми знаємо назви виробників, з'являється абсолютно нематеріальна річ, яка впливає на наше рішення набагато більше, ніж будь-які характеристики.

Розуміючи концепцію бренду, поміркуємо про бренд «український суд». У кожному судовому процесі існують дві сторони, кожна з яких намагається довести, що саме вона права. Багато хто з вас справедливо зазначить: «Але ж правою може бути тільки одна із сторін!». Тобто один правий, інший — ні. Це породжує соціальний стереотип, відповідно до якого люди у власних невдачах звинувачують не себе, а суддю. Ми ж, маючи за мету викорчувати вкорінену в українській свідомості догму, переконані, що для дійсно впливового і непохитного бренду «український суд» суддям треба докласти всіх зусиль, аби написати таке судове рішення, щоб навіть та сторона, яка програла, теж була певною мірою задоволена. Ми свідомо не будемо вдаватися у подробиці того, як саме писати такі судові рішення, оскільки на цю тему Національна школа суддів України має вже не один посібник (детальніше про це дивіться на офіційному веб-сайті Національної школи суддів України в розділі «Наукові праці, видання»).

Головною умовою побудови бренду і його подальшої підтримки є узгодження. Ця точка зору була висловлена компанією «Маккінсі та партнери» — лідером серед міжнародних консалтингових компаній в світі: «Назва стає брендом тоді, коли споживачі починають її асоціювати в своїй свідомості з набором матеріальних або нематеріальних благ, які вони отримують від певних продуктів або послуг. Для побудови власного бренду компанії потрібно зробити дві речі: по-перше, увиразнити свій продукт від інших на ринку; по-друге, узгодити те, що говорить про бренд реклама і маркетинг, з тим, що пропонується насправді.»[9].

Інакше кажучи, ключем до успішного бренду є такий стан, коли очікування клієнта збігаються з реальною послугою. Знов-таки, проводячи паралелі з судовою владою, вважаємо: судам як державним установам потрібно узгодити (вирівняти) те, що говориться про них на офіційному веб-порталі «Судова влада України», а також безпосередньо на прес-конференціях з тим, що такі установи насправді пропонують.

КРЄС вважає, що у випадках «45. ... Коли йдеться про справи, в яких порушуються широкі соціальні або вагомі юридичні питання, ... виклад обґрунтування на основі детального дослідження розглянутих питань права слід готувати з особливою ретельністю з тим, щоб воно відповідало очікуванням сторін та суспільства» [7].

Як зазначає суддя Верховного адміністративного суду Литви Віргіліус Валанчус, коли він був головою суду, його робочий день розпочинався з філіжанки кави у компанії з прес-секретарем. Під час ранкової розмови вони обговорювали актуальні питання щодо того, як подати ту чи іншу інфор-

мацію, про які події розповісти громадськості. «Прес-секретар – це права рука голови суду», – наголошує В. Валанчус. З огляду на це, назріла необхідність запровадження в кожному суді посади прес-секретаря.

У контексті зазначеного пропонуємо вам пригадати деякі вагомі події в житті судової системи. Рішенням XI з'їзду суддів України від 22 лютого 2013 року було запропоновано запровадити в судах посаду прес-секретаря. Пізніше це прагнення відобразилось в пункті 7.2 Стратегічного плану розвитку судової влади на 2013—2015 роки. Разом з тим пунктом 4.3 Концепції інформаційно-комунікаційної стратегії діяльності Ради суддів України передбачалось створення прес-центру судової влади. На виконання цих рішень Державна судова адміністрація України запропонувала судам розглянути питання щодо передбачення з 1 січня 2014 року в структурі і штатних розписах апаратів апеляційних, окружних адміністративних, місцевих господарських, а також у місцевих загальних судах, де кількість суддів понад десять осіб, посади головного спеціаліста із забезпечення зв'язків із засобами масової інформації (прес-секретаря). У тих судах, де чисельність суддів менша, передбачалося покласти обов'язки прес-секретаря на помічника голови або на заступника керівника апарату з унесенням відповідних поправок до їхніх посадових інструкцій.

Нині при Раді суддів України вже створено Прес-центр судової влади та Громадську раду. Перші паростки введення у судах посади прес-секретаря також мають місце. Переважно до обов'язків прес-секретаря віднесено висвітлення роботи суду в засобах масової інформації через співпрацю з профільними виданнями регіонального та всеукраїнського значення – співпраця з інформаційними агенціями, телевізійними студіями, провідними інтернет-виданнями.

Здебільшого судді вважають, що їхня справа – ухвалити рішення і все. Але сьогодні суди не можуть «говорити» лише за допомогою рішень. Аби рішення, які ухвалює суд, були зрозумілими як для журналістів, так і для громадськості, одним із завдань прес-секретарів має стати «трансформація сухої правничої мови рішень».

«59. КРЕС вважає, що судова мова повинна бути лаконічною та простою, повинна уникати, крім випадків, коли це необхідно, формулювань латиною або іншими мовами, які важко зрозуміти широкому загалу. Юридичні поняття та норми можуть бути вичерпно пояснені цитуванням законодавства або судових рішень» [4].

Іншим аспектом функціонування українського суду, який необхідно висвітлити, є документація, тому що у сукупності із прес-секретарями ці дві речі формують голос бренду.

III. Голос бренду.

Законодавство має бути голосом розуму, а суддя – голосом закону.

(Піфагор) [10]

Для більшості менеджерів і їх компаній голос бренду не має жодного значення. Взяти, наприклад, виробників джинсів: нам усе одно, які мовні засоби використовують подвигники Леві Штрауса – аби одяг виробляли гарний та якісний. Водночас для деякого голос бренду має життєво важливе значення. Візьмімо радіостанції: якщо нам не подобається голос радіомовця, ми з вами ніколи не будемо слухати цю радіохвилю. Отже, якщо уявити спектр, який ілюструє відносну важливість голосу бренду в компанії, то каліфорнійський лейбл ми могли б поставити в одному кінці, а радіостанцію в протилежному.

У тому ж кінці спектру, де голос бренду є життєво важливим, поряд з нашою радіостанцією знаходяться також юридичні фірми, аптеки, фінансові установи, більшість державних органів (у т.ч. суди) та багато-багато інших структур, які забезпечують своїх співробітників чи то користувачів набором інструкцій або настанов з експлуатації виробу тощо. Для них голос бренду є не просто важливим, а принципово важливим компонентом успіху.

Отже, пропонуємо вам поміркувати про важливість голосу бренду «український суд». Момент істини настає, коли суддя зачитує стороні текст винесеного рішення. Будьте певні, в цей момент людині байдуже, наскільки блискучим правником є автор тексту, чи те, як приємно з ним мати справу – важливо лише те, наскільки легко вона може зрозуміти зміст цього документа для прийняття в подальшому рішень стосовно її підприємства чи навіть життя.

Необхідно усвідомлювати, що момент істини для сторін є дійсно важливим, оскільки судові рішення має для них значення. Якби це було не так, то вони просто не слухали б його, та й взагалі не звертались до суду за допомогою. Спробуємо розглянути цю ситуацію крізь призму попередньої частини цієї статті (II. Бренд). Так, для бренду «український суд» момент ознайомлення сторони з судовим рішенням може бути як конструктивним, так і руйнівним. Пояснюючи вам цю точку зору і остаточно розвіюючи тим усі сумніви, що мова, якою користуються суди в ході слухань та в судових рішеннях, є одним із ключових аспектів функціонування суду, звертаємо вашу увагу на таке: з великою імовірністю на підставі ясності та зрозумілості від почутого, сторона зробить висновки про роботу не лише одного конкретного судді, а й усієї судової системи України, а, можливо, і законодавства. Тому якщо рівень окремого процесуального документа опуститься нижче заявленої планки, то, вважайте, згаданий бренд пошкоджений. А втім, якщо рівень документа і гарантований в державі рівень якості правосуддя співмірні, то момент ознайомлення з текстом є одночасно і моментом підсилення бренду: особа, скориставшись послугами суду, сплативши судовий збір, з великою вірогідністю відчуватиме себе задоволеною, за потреби звернеться й наступного разу до цього суду, і, разом з тим, позитивно

відгукнеться про нього своїм знайомим. А це ніщо інше як підвищення довіри громадян до судової влади в Україні.

КРЄС вважає, що *«56. Мова, якою користуються суди в ході слухань та в судових рішеннях, є не лише потужним інструментом, який вони можуть застосовувати для виконання своєї просвітницької ролі, але вона очевидно є насамперед «правом на практиці» для конкретних сторін судових справ. Таким чином, доступність, простота та ясність мови судів є бажаними» [4].*

Як бачите, такі моменти істини дійсно мають велике значення для суду як установи, ефективна комунікація з суспільством якої багато в чому залежить від мовлення і документів. З іншого боку, проста та ясна суддівська мова дозволяє людям виразно уявляти себе як суб'єктів права, відчувати перебування в обставинах, яких стосується Закон. Ця здатність – уявляти або ставити себе в рамки закону є важливою відмінністю між системою правосуддя та режимом насильницького порядку.

«58. ... КРЄС вважає, що проста та ясна суддівська мова є корисною, оскільки вона посилює доступність та передбачуваність верховенства права для громадян, якщо необхідно, за допомоги експерта-юриста, як передбачає практика Європейського суду з прав людини» [4].

Ми переконані, що рішення не лише демонструють громадськості результати конкретної справи як новину, а й сприяють обізнаності громадян про позицію закону щодо певного питання. Якщо справа має суттєве значення, засоби масової інформації цілком можуть зацікавитися нею і розповісти про неї широкому загалу в публікаціях, в етері радіо або телебачення, а віднедавна і в мережі Інтернет, тим паче, що це гарантовано Законом України «Про доступ до судових рішень». Ясність та стислість, однак, не повинні бути абсолютною метою.

На думку КРЄС *«61. Важливим аспектом доступності права, що втілюється в судових рішеннях, є їхня доступність для громадськості...» [4].*

IV. Зразкове мовлення як екзистенційний вибір кожного судді

««Вільно володію українською мовою!», – гордо запевняє багато хто, зокрема ті, хто вкраїнською воліє не говорити. Ніхто мовою не володіє! То мова вільно володіє тими з нас, хто є гідний такого володіння. Таких службників надто мало, більшина перебуває в кріпацтві або й рабстві в мови»

(С. Саржевський, український перекладач) [11]

Згідно з лінгвістичною теорією німецького філолога Вільгельма фон Гумбольдта, «інтелектуальна діяльність людини і мова – єдині і невід'ємні одна від одної» [12]. Майстри слова – поети, прозаїки, публіцисти – зробили і роблять чимало для функціонування і розвитку української мови. Однак їм не до снаги освоїти всі сфери функціонування мови, особливо

в тих ділянках, де домінують голоси професії. Звідси велика відповідальність за українську мову та її майбутнє покладається і на суддів, адже українство покладається на суддів, як Мойсей на своїх перших заступників. Свого часу він судив як суддя самим Богом настановлений. Але тягар справ надмірно зріс, тому Мойсей мусив призначити собі в цьому подвигіві заступників – перших з найгідніших. Далі ті й собі заходилися вправнювати менших мудрістю й дрібніших духовно. Кожну велику справу вони несли до Мойсея, а кожну малу – розсуджували самі. І так порозросталася перша судова влада [13].

Не випадково і Основний Закон однією із кваліфікаційних вимог до суддів висуває володіння державною мовою. На наш погляд, культура усного й писемного літературного мовлення судді є не лише відображенням його вихованості, інтелігентності, чистоти помислів та вчинків, а й визначає його культуру праці й культуру взаємин у щоденному спілкуванні в різноманітних сферах діяльності (як вже згадувалося на початку цієї статті: від приватного спілкування – до спілкування на державному рівні). Та, на жаль, рівень володіння державною мовою при доборі суддів не перевіряється. У результаті чи не кожне друге судове рішення грішить мовними помилками. Трапляються навіть комічні випадки: «З представлених матеріалів вбачається, що дружини ОСОБи 1 з 1967 року полягали у зареєстрованому шлюбі. В період знаходження подружжя у шлюбі, ОСОБА 1 придбала психічне захворювання» [14].

Аби не припускатися аналогічних промахів, пропонуємо Вашій увазі

Так уживають	Так радимо
«... являється однією і тією ж самою особою...» (№ 2-о-220\07).	«...є однією і тією ж особою...».
«...з іншої сторони , з метою врегулювання спору...» (№ 8/006-08/13/19).	«...з іншого боку , з метою врегулювання спору...».
«...суд приходить до висновку, що слідчим, в порушення вимог ч. 1 ст. 98 КПК України...» (№ 4-129/2007).	«...суд приходить до висновку, що слідчий, порушуючи вимоги ч. 1 ст. 98 КПК України...».
«...на підтвердження своїх доводів ...» (№ 3/17/5494).	«...на підтвердження своїх доказів ...».
« Дані обставини не оспарювали і підтвердили в судовому засіданні свідки...» (№ 2-4916).	« Ці обставини не оскаржували і підтвердили в судовому засіданні свідки...».
«...що є обов'язковим у відповідності до Закону України...» (№ 0908/3903/2012).	«...що є обов'язковим відповідно до Закону України...».

ПРОФЕСІЯ СУДДІ

«Виходячи з того, що позовні вимоги підлягають задоволенню частково, суд вважає...» (№ 2119/793/12).	«Зважаючи на те, що позовні вимоги підлягають задоволенню частково, суд вважає...».
«Суд вважає, що слід визнати...» (№ 2-200/12).	«Суд вважає, що треба визнати...».
«При цьому позивач суду повідомив, що приймав міри для...» (№ 21/47/12).	«При цьому суду позивач повідомив, що вживав заходів для...».

кілька поширених лексичних помилок, які ми виявили в результаті аналізу судових рішень з Єдиного реєстру судових рішень:

Порушення мовних норм у наведених прикладах викликані впливом російської мови, а також використанням своєрідного мовного покруча – суржика. Цікавий факт. Василь Іванишин та Ярослав Радевич-Винницький у своїй праці «Мова і нація» [15] вважають, що деякі люди не тільки розмовляють суржиком, а й навіть думають ним. Звертаємо вашу увагу на те, що суржик для суддівської мови – як рак з метастазами для пацієнта, неадекватна мішанина залишків рідної мови із чужими мовами, що нівелює особистість і мовну свідомість.

Доволі поширеними серед укладачів судових рішень є також такі помилки:

1. *Розщеплення присудка*, зумовлене «термінологічною грою», коли автор прагне надати словам більшої ваги (наприклад: «здійснювати преміювання» замість правильного «преміювати» або «здійснити організацію» замість «організувати»).

2. *Плутання у використанні слів-синонімів*. Наприклад: спростовувати-суперечити-перечити. Перше означає «не погоджуватись з чим-небудь, наводити власні аргументи», друге – «стверджувати щось протилежне», а третє – «говорити всупереч, тобто внаслідок упертості». Не кожен розрізняє слова «питання» і «запитання» та що з ними робити – «ставити» чи «задавати»? [16]

3. *Застосування плеоназмів*, себто словосполучень, у складі яких є зайві, однозначні слова чи вирази. Таких помилок припускаються через незнання значень слів або невміння висловлювати думки точно і лаконічно. Непотрібними, на нашу думку, є підкреслені слова у таких реченнях:

Фрагмент речення	Обґрунтування
«...при видачі паспортів громадян України їх прізвище було записано у різних <u>варіантах</u> » (№ 0805/3550/2012).	Варіант є різновидом (різним видом) чого-небудь. Тому треба було вжити: «записано по-різному» або «записано у двох варіантах».

«Її онук ОСОБА_4 має <u>дуже хороші</u> успіхи в Академії митної служби України, де він навчається» (№2-603/06).	Успіх – це позитивний наслідок роботи і не може бути негативним явищем.
«Суд не може <u>наперед</u> передбачити, чи будуть у майбутньому порушені права заявника та ким» (№ 1805/5969/2012).	Передбачити означає бачити, припускати що-небудь наперед.
«... також проведено поточний ремонт <u>вже існуючих</u> приміщень...» (№2 -735/2009).	Ремонт неможливо провести в неіснуючому приміщенні.

З іншого боку, треба дбати про те, аби «непрохані гості» не потрапили і в усне мовлення, адже порушення орфоепічних (належна вимова звуків і звукосполучень) і акцентуаційних норм (правильне наголошення слів) також знижує загальний рівень спілкування. З цього погляду варто зазначити, що окремі слова дуже часто вживають з помилковим наголосом, тому складні випадки їхнього наголошення у фаховій лексиці суддів пропонуємо вам запам'ятати або перевіряти за словником: *вексель* – *векселі*; *інспектор* – *інспекторі*; *позивач* – *позивачі*; *але*: *позов* – *позови*; *проміжок* – *проміжки*.

Наголос безперечно має вагу в збереженні питомих ознак нашої мови й у розрізненні слів за значенням. Разом з тим правильне наголошення слів й досі лишається одними з найбільш проблемних питань в українській мові, адже тут взагалі не спрацьовує принцип «як собі відчуваю – так і правильно».

Щоб кожен суддя міг правильно вимовити й наголосити слова під час виголошення судового рішення, потрібно опанувати норми літературної мови. Саме нормативність, тобто послідовна підпорядкованість установленим правилам є головною ознакою літературної мови, що відрізняє її від діалектної, жаргонної та інших різновидів загальнонародної мови. Тому, в разі потреби, не полінуйтесь перевірити наголос слова за словником. Праця судді над своїм мовленням викликає повагу і, далєбі, дає результати. Шляхів вдосконалення є безліч, а процес триває усе життя. Кажали ж старі люди: «Чужу мову можна вивчити за півроку, а свою треба вчити ціле життя».

На нашу думку, суддівська мова, що володіє всіма зазначеними КРЄС якостями, сприймається як впливова. Тільки за цієї умови вона може виконати свою високу суспільну функцію. Бажаючи привернути увагу наших читачів, перш за все суддів, до деяких питань їх фахового мовлення, лишаємо за собою «ниточку знань», аби кожен з вас власноруч міг дійти до відповідного «клубка навичок». Тому, з огляду на все вищезазначене, нижче

наводимо звичайні практичні поради тим, хто хоче виглядати і діяти краще на дорозі справедливості:

1. СЛУХАЙТЕ

1.1. Коли Ви когось слухаєте, перестаньте говорити. Ви не можете слухати, розмовляючи.

1.2. Будьте уважними до мови співрозмовника, слідкуйте за виразом його обличчя, очима.

1.3. Відгукуйтеся. Якщо Ви розумієте, про що йдеться, підтверджуйте це знаками активного слухання.

1.4. Уникайте мовної агресії, не висловлюйте оціночних суджень та вчіться стримувати емоції. Неконтрольовані емоції заважають розуміти.

2. ГОВОРІТЬ

2.1. Стежте за власною мовою:

- контролюйте слововживання;
- не піддавайтеся впливам «модних» тенденцій, прикрашаючи мовлення екзотичним чужомовним словом (натомість, використовуйте українські відповідники);
- не намагайтеся «демократизувати» мовлення жаргонізмом;
- робіть паузи;
- не «ковтайте» слова.

2.2. Удосконалюйте свій голос професії:

- вивчайте мовлення майстрів слова;
- читайте фахову літературу («Слово Національної школи суддів України, вісники судочинства» тощо).

2.3. Виробіть звичку читати «з олівцем у руках» – жоден цікавий і вартісний вираз не повинен бути для вас втрачений.

2.4. Практикуйте публічні виступи із фахової тематики (використовуйте кожну нагоду виступити з доповіддю на заходах).

3. ПИШІТЬ

3.1. Оволодівайте жанрами та видами писемного мовлення, зокрема, ділового. Треба однаково добре вміти написати судове рішення, електронне повідомлення, вітальну листівку.

3.2. Аналізуйте своє письмове мовлення (частіше заглядайте у словник, правопис, посібники зі стилістики).

I, нарешті, останнє за рахунком, але не за важливістю.

4. СПРИЙМАЙТЕ мову як свою людинолюбну сутність, як порадника і помічника в суспільному житті.

Таким чином, для встановлення істинності висунутої на початку статті гіпотези нами було розглянуто поняття голосу, бренду, процитовано думки Консультативної ради європейських суддів. У підсумку теорію про те, що документи, які виходять від органу або посадової особи (що діють у сфері судової юрисдикції держави та відповідні прес-конференції) формують го-

лос бренду «український суд», доведено.

Сучасний суддя, як ніхто інший, повинен не тільки володіти ґрунтовними знаннями, а й виявляти високий рівень мовної культури. Зразкове мовлення, теоретичні знання, уміння правильно застосувати правові норми на практиці у сукупності складають професіоналізм судді. Кожен суддя має це розуміти. Гарантією володіння кандидатами на посаду судді державною мовою, згідно з ч. 3 ст. 127 Конституції України, має стати перевірка спроможності чітко, послідовно і безпомилково формулювати свої думки як усно, так і письмово, послуговуючись при цьому найширшим словниковим запасом та різноманітними мовними засобами.

Перелік використаних джерел

1. Липецкий М.Л. Внушение и мы. / М.Л. Липецкий. – М. : Знание, 1983. – 96 с.
2. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР / Верховна Рада України : офіційний веб-портал . – К., 1994–2014. – (Законодавство України). – Загол. з титул. екрану. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>, вільний. – Текст на екрані : укр. мовою.
3. Рішення Конституційного Суду не є дозволом для здійснення судочинства недержавною мовою [Електронний ресурс] : Центр політико-правових реформ / Куйбіда Р. – К., 2004—201 . – Загол. з титул. екрану. – Режим доступу: <http://www.pravo.org.ua>, вільний. – Текст на екрані : укр. мовою.
4. *Opinion no 7 (2005) of the Consultative Council of European Judges (CCJE) to the attention of the Committee of Ministers on “justice and society”* [Electronic resource] : Strasbourg, 25 November 2005 / Council of Europe : COE portal . – Brussels, 2014 . – Title from the homescreen . – Access: <http://www.coe.int>, free . – Available in : Bulgarian, Croatian, French, German, Estonian, Lithuanian, Macedonian, Romanian, Slovak, Spanish.
5. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів : у 12 т. — Т. 2 : Поезія 1847—1861 / Редкол. М.Г. Жулинський (голова) та ін. – К. : Наукова думка, 2001. – 775 с.
6. Карпович Е.В. Аргументационная техника французского Кассационного суда: история и современность / Е.В. Карпович, Н.С. Цыганков // Труды молодых исследователей по сравнительному праву. – 2013. —№ 1—2 (16—17). – С. 3—6.
7. *Opinion no 11 (2008) of the Consultative Council of European Judges (CCJE) to the attention of the Committee of Ministers on “ the quality of judicial decisions”* [Electronic resource] : Strasbourg, 25 November 2005 / Council of Europe : COE portal . – Brussels, 2014 . Title from the homescreen . – Access: <http://www.coe.int>, free . – Available in : Bulgarian, Croatian, Dutch, Estonian, French, Georgian, German, Italian, Lithuanian, Macedonian, Montenegrin, Polish, Romanian, Slovak, Spanish.
8. Словник-довідник музичних термінів за книгами Ю.Є. Юцевича [Електро-

ний ресурс] : онлайн-версія, 2009. – Загол. з титул. екрану. – Режим доступу: <http://term.in.ua>, вільний. – Текст на екрані : укр. мовою.

9. Thomas L. Friedman. *The Lexus and the Olive Tree* / Thomas L. Friedman . – New York: Farrar, Straus Giroux, 1999. – 518 p. – ISBN 0-385-72015-7.

10. Афоризмы со всего мира. Энциклопедия мудрости [Электронный ресурс] : Афоризмы и цитаты, подобранные по авторам / Пифагор. – [Россия, между 1999 и 2011]. – Загол. с титул. экрана. – Режим доступа : <http://www.foxdesign.ru>, свободный. – Текст на экране : на русском языке.

11. На твалт б'ючи [Электронный ресурс] : Блог Сергія Саржевського / Саржевський С. – Україна : Технології Blogger, 2012. – Загол. з титул. екрану. – Режим доступу : <http://ssarzhovsky.blogspot.com>, вільний. – Текст на екрані : укр. мовою.

12. Лингвистическая теория Гумбольдта [Электронный ресурс] : Сто великих научных открытий / Самин Д. – [Россия, между 2006 и 2014]. – Загол. с титул. экрана. – Режим доступа : <http://bibliotekar.ru>, свободный. – Текст на экране : на русском языке.

13. Біблія (українська, переклад митрополита Іларіона (Івана Огієнка) [Електронний ресурс] : «Наша Парафія», Парафія святого Архистратига Михаїла. – К., 2006—2014. – Загол. з титул. екрану. – Режим доступу : <http://www.parafia.org.ua>, вільний. – Текст на екрані : укр. мовою.

14. Куйбіда Р. Посібник із написання судових рішень / Р. Куйбіда, Сироїд О. – К. : «Дрім Арт», 2013. – 224 с.

15. Іванишин В. Мова і нація / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький. – Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 1994. – 218 с.

16. Запитання не задають, а ставлять [Електронний ресурс] : Уроки державної мови / Рогоза Б.; газета «Хрещатик». – К., 2000—2014. – Загол. з титул. екрану. – Режим доступу : <http://mova.kreschatic.kiev.ua>, вільний. – Текст на екрані : укр. мовою.

СЛОБОДЯН Р. Деякі питання фахового мовлення професійного судді.

У статті розглядаються питання доступності, простоти та зрозумілості мови, яка використовується судом під час судових проваджень та при формуванні судових рішень.

За допомогою дедуктивних міркувань автор доводить гіпотезу існування взаємозв'язку між голосом, брендом і голосом бренду українського суду. На доказ істинності суджень автор цитує думки Консультативної ради європейських суддів.

Також на основі вибраних судових рішень та матеріалів сучасних словників аналізуються складні випадки слововживання та наголошування вузькоспеціальних юридичних термінів.

Ключові слова: голос, бренд, голос бренду, суддівська мова.

СЛОБОДЯН Р. Некоторые вопросы профессиональной речи судьи.

В статье рассматриваются вопросы доступности, простоты и понятности языка, используемого судом во время судебных производств и при формулировке судебных решений.

С помощью дедуктивных рассуждений автор доказывает гипотезу существования взаимосвязи между голосом, брендом и голосом бренда украинского суда. В доказательство истинности суждений автор цитирует мнения Консультативного совета европейских судей.

Также на основе выбранных судебных решений и материалов современных словарей анализируются сложные случаи словоупотребления и ударения узкоспециальных юридических терминов.

Ключевые слова: голос, бренд, голос бренда, судейская речь.

SLOBODYAN R. Some issues of the professional language of judges.

This article highlights accessibility, simplification and clarity of the language used by the courts in proceedings and decisions.

With deductive arguments the author proves the hypothesis of the relationship between the voice, the voice of the brand and the brand of the Ukrainian court. The author quotes the Opinions of the Consultative Council of European Judges as evidences of his rightness.

On the ground of selected court cases and materials of the modern dictionaries some word difficulties and strictly specialized law terms are analyzed.

Keywords: voice, brand, voice of brand, language of judges.